

Principiul anarhist

Piotr Kropotkin

1913

Cuprins

Fără bici și fără constrângere, de un fel sau altul, fără biciul salariului sau al înfometării, fără cel al judecătorului ori al jandarmului, fără biciul pedepsei, sub o formă sau alta, ei nu pot concepe societatea. Numai noi, anarhiștii, îndrăznim să susținem că pedeapsa, jandarmul, judecătorul, foamea și salariul nu au fost (și nici nu vor fi) vreodată instrumente ale progresului. Și că, sub un regim care recunoaște aceste instrumente de constrângere, dacă există vreun progres, acesta este obținut împotriva lor, iar nu datorită lor.

3

Principiul anarhist¹

Fără bici și fără constrângere, de un fel sau altul, fără biciul salariului sau al înfometării, fără cel al judecătorului ori al jandarmului, fără biciul pedepsei, sub o formă sau alta, ei nu pot concepe societatea. Numai noi, anarhiștii, îndrăznim să susținem că pedeapsa, jandarmul, judecătorul, foamea și salariul nu au fost (și nici nu vor fi) vreodată instrumente ale progresului. Și că, sub un regim care recunoaște aceste instrumente de constrângere, dacă există vreun progres, acesta este obținut împotriva lor, iar nu datorită lor.

La începuturile sale, Anarhia s-a prezentat ca o simplă negație. Negația statului și a acumulării personale de capital. Negația oricărei forme de autoritate. De asemenea, negația formelor consacrate ale societății, bazate pe nedreptate, pe egoism absurd și pe oprimare, precum și negația moralei curente, derivată din codul roman, adoptat și binecuvântat de biserica creștină. Pe baza luptei împotriva autorității, născută în cadrul Internaționalei, s-a constituit partidul anarhist ca partid revoluționar distinct.²

Este evident că spirite profunde precum Godwin, Proudhon și Bakunin nu se puteau mărgini la o simplă negație. Afirmăția – ideea unei societăți libere, fără autoritate, îndreptată către cucerirea bunăstării materiale, intelectuale și morale – a urmat îndeaproape negația și i-a fost contraponderea. În scrierile lui Bakunin, ca și în cele ale lui Proudhon ori Stirner, găsim observații care vădesc o înțelegere profundă a fundamentelor istorice ale ideii antiautoritare, a rolului jucat de aceasta în istorie și a celui pe care este chemată să-l joace în dezvoltarea viitoare a umanității.

Formula „fără stat” sau „fără autoritate” avea, în ciuda formei negative, un înțeles profund afirmativ. Era un principiu în același timp filosofic și practic, care însemna că viața societăților în ansamblu – de la raporturile cotidiene între indivizi și până la legăturile între popoarele de peste oceane – putea și trebuia să fie reformată; și că această reformă urma să aibă negreșit loc, mai devreme sau mai târziu, conform marilor principii ale Anarhiei: libertatea integrală a individului, asocierile naturale și temporare, solidaritatea transformată într-o obișnuință socială.

Iată de ce ideea anarhistă a apărut dintr-o dată mare, strălucitoare, capabilă să atragă și să înflăcăreze cele mai strălucite minți ale epocii. Într-un cuvânt, a fost o idee filosofică.

Astăzi se râde de filosofie. Dar pe vremea *Dicționarului filosofic* al lui Voltaire, atunci când filosofia era la îndemâna tuturor și când toată lumea era chemată să deprindă noțiunile generale ale tuturor lucrurilor, nu era așa. Filosofia îndeplinea o operă revoluționară, ale cărei urme s-au văzut în revoltele țărănilor și în cele din marile orașe, dar și în înflăcărarea revoluționarilor de la 1793. În acele timpuri, cei care-i asupreau pe oameni se temeau de filosofie.

Cu toate acestea, preoții și oamenii de afaceri, ajutați de filosofii universitari germani, cu jargonul lor de neînțeles, au izbutit să facă din filosofie ceva inutil, ridicol chiar. Preoții și adepții lor au susținut atât de insistent că filosofia este o neghiobie, încât până și atei au ajuns să creadă acest lucru. Iar oportuniștii burghezi – oportuniștii albi, albaștri și roșii – i-au luat atât de mult în răs pe filosofi, încât până și oamenii sinceri le-au căzut în plasă. Care speculator la bursă, care Thiers, Napoleon sau Gambetta n-a tot repetat aceste lucruri doar pentru a-și putea face nestingherit afacerile? Așa se face că în ziua de azi filosofia a ajuns să fie în mare măsură disprețuită.

Ei bine, orice ar spune popii, oamenii de afaceri și cei care le papagalicesc învățătura, Anarhia a fost înțeleasă de fondatorii ei ca o mare idee filosofică. Ea este, de fapt, mult mai mult decât un simplu îndemn la acțiune. Este un mare principiu filosofic. Este o viziune de ansamblu care rezultă dintr-o

¹ Text apărut inițial în colecția „Temps Nouveaux”, Paris, 1913.

² Înțelesul termenului „partid” nu este aici cel de „partid sau organizație politică”, ci mai degrabă cel de „tabără”, „curent” sau „mișcare politică”. (*n. tr.*)

înțelegere veritabilă a faptelor sociale, a trecutului istoric al omenirii și a cauzelor reale ale progresului, din vechime și până în timpurile moderne. Este o concepție care, odată îmbrățișată, ne transformă toate părerile, mai mult sau mai puțin însemnate, asupra fenomenelor sociale, dar și perspectiva asupra relațiilor pe care le avem în viața noastră de zi cu zi.

Este un principiu al luptei cotidiene. Și dacă Anarhia reprezintă azi o forță redutabilă, acest lucru se datorează faptului că reușește să surprindă, ca principiu, aspirațiile profunde ale maselor. Un principiu, de altfel, falsificat de știința statului și călcat în picioare de opresori, dar mereu viu și activ, născând mereu progres, în ciuda și împotriva tuturor opresorilor. El exprimă o idee care, dintotdeauna, de când există societăți omenești, a încercat să redefinească relațiile interumane și care, într-o bună zi, le va transforma: de la relațiile dintre cei care locuiesc împreună, în aceeași casă, până la cele menite să se stabilească între grupuri și organizații internaționale.

Un principiu, în fine, care reclamă reconstrucția integrală a tuturor științelor: fizice, naturale și sociale.

☒

Această latură pozitivă, regeneratoare a Anarhiei nu a încetat să se dezvolte. Însă astăzi Anarhia trebuie să ducă pe umerii săi o povară mult mai mare decât cea cu care s-a confruntat la începuturile sale. Nu mai e vorba doar de lupta împotriva unor tovarăși care-și arogă o autoritate oarecare într-un grup de muncitori. Nu mai e doar o luptă împotriva unor conducători aleși odinioară, nici măcar o simplă luptă împotriva unui patron, a unui judecător ori a unui jandarm.

Fără îndoială că e și toate acestea, pentru că, fără lupta zilnică, cum să te numești revoluționar? Ideea și acțiunea sunt de nedespărțit pentru cei în care ideea a prins rădăcini adânci. Iar în lipsa acțiunii, ideea însăși se vestejește.

Dar este mai mult decât atât. Este lupta dintre două mari principii care s-au aflat mereu în conflict în societate: principiul libertății și cel al constrângerii. Două principii care, în chiar aceste clipe, se pregătesc de o nouă înclăștare supremă. Înclăștare din care, fără îndoială, va ieși triumfător principiul liberatar.

Priviți în jurul vostru. Ce a mai rămas din toate partidele care, odinioară, s-au prezentat ca fiind eminentamente revoluționare? Doar două tabere au rămas azi față-n față: tabăra constrângerii și tabăra libertății; anarhiștii, iar împotriva lor, *toate* celelalte partide, indiferent de eticheta pe care o poartă.

Față de toate aceste partide, anarhiștii sunt singurii care apără în mod integral principiul libertății. Toți ceilalți se laudă că vor face umanitatea fericită schimbând sau îndulcind forma biciului. Dacă strigă „jos funia spânzurătorii!”, este doar pentru a o înlocui cu funia de mătase, aplicată direct pe spinare.

Fără bici și fără constrângere, de un fel sau altul, fără biciul salariului sau al înfometării, fără cel al judecătorului ori al jandarmului, fără biciul pedepsei, sub o formă sau alta, ei nu pot concepe societatea. Numai noi, anarhiștii, îndrăznim să susținem că pedeapsa, jandarmul, judecătorul, foamea și salariul nu au fost (și nici nu vor fi) vreodată instrumente ale progresului. Și că, sub un regim care recunoaște aceste instrumente de constrângere, dacă există vreun progres, acesta este obținut *împotriva* lor, iar nu *datorită* lor.

Aceasta este lupta în care vrem să ne angajăm. Ce inimă tânără și sinceră nu va tresări la gândul că poate lua parte la această luptă și că poate revendica, împotriva tuturor asupritorilor, cea mai frumoasă parte a umanității, cea care a creat toate progresele din jurul nostru și care, în pofida acestui fapt, ori poate tocmai de aceea, a fost mereu călcată în picioare, nesocotită.

Însă asta nu e tot.

Pe măsură ce distanța dintre tabăra libertății și cea a constrângerii devine tot mai pronunțată, tot mai evidentă, aceasta din urmă se cramponează tot mai mult de formele muribunde ale trecutului. Știe că în fața sa are un principiu puternic, capabil să dea o forță irezistibilă revoluției, dacă e pe deplin asimilat de mase. Tocmai de aceea, ea uneltește pentru a acapara fiecare curent care formează, laolaltă, marele curent revoluționar. Încearcă să se înstăpânească asupra gândirii comuniste care se ivește în Franța și Anglia și să preia controlul asupra revoltei muncitorilor împotriva patronilor, manifestată peste tot în lume. Astfel că, în loc să descoperim în socialiștii mai puțin avansați decât noi niște aliați,

ne dăm seama că, pe aceste două fronturi, ei acționează ca adversari iscusiți, sprijinindu-se pe toată forța prejudecăților existente și abătând astfel socialismul pe căi lăturalnice, până chiar la suprimarea sensului socialist al mișcării muncitorești. Ceea ce se va și întâmpla dacă muncitorii nu vor înțelege la timp acest lucru și nu-i vor abandona pe actualii lor lideri de opinie.

Anarhistul este astfel silit să lucreze neobosit și fără zăbavă în toate aceste direcții.

El trebuie să scoată în evidență partea măreață, filosofică, a principiului Anarhiei. Trebuie să aplice acest principiu în știință, contribuind astfel la remodelarea ideilor: va demasca falsitățile istoriei, economiei sociale și filosofiei și îi va ajuta pe cei care fac deja acest lucru, adesea inconștient, din dragoste pentru adevărul științific, să imprime o pecete anarhistă gândirii veacului.

El are datoria să susțină lupta și agitația zilnică împotriva asupritorilor și prejudecăților, să întărească spiritul de răzvrătire oriunde există oprimați și oriunde oamenii au curajul să se revolte. Trebuie, de asemenea, să demonteze intrigile elaborate ale tuturor partidelor, odinioară aliate, azi ostile, care încearcă să abată prin mijloace autoritare mișcările născute din răzvrătirea împotriva dominației Capitalului și Statului.

În cele din urmă, urmând toate aceste căi, el trebuie să descopere, să intuiască, prin însăși practica vieții, formele noi pe care le-ar putea lua grupurile constituite pe criterii profesionale, teritoriale ori locale, într-o societate liberă, emancipată de autoritatea guvernelor și a exploataților.

Oare măreția sarcinii de îndeplinit nu este cea mai bună inspirație pentru cel care simte în sine dorința și puterea de a lupta? Nu este ea, în același timp, și cel mai bun mijloc de a evalua fiecare fapt izolat care se manifestă în fluxul mării lupte pe care o avem de purtat?

Biblioteca Anarhistă

Piotr Kropotkin
Principiul anarhist
1913

Tradus din limba franceză de A. Răvășel.

ro.theanarchistlibrary.org